

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Ḥamishah ḥumshe Torah

‘im 3 targumim ... pe. Rashi, u-ferush Rashbam u-ferush Mikhlal yofi min
R. Shelomoh ben Melekh u-ferush Be’er reḥovot ‘al diḳduḳe Rashi ...
ve-Sefer ha-Ḥinukh me-Rabenu Aharon ha-Levi be-sof kol ḥeleḳ

Sefer Be-reshit

Shelomoh ben Yitshaḳ

Frankfurt de-Oder, 544 [1783 oder 1784]

7

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10050

א ותרא רחל כי לא ילדה ליעקב ותקנא
 רחל באחיה ותאמר אלי יעקב קנה לי
 בנים ואס-אין מתה אנכי : **ב** ויחראף
 יעקב ברחל ויאמר התחת אלהים אנכי
 אשר-מנע ממך פרי-בטן : **ג** ותאמר הנה
 אמותי בלהה בא אליה ותלד עלי ברכי ואבנה
 נסי-אנכי ממנה : **ד** ותתן-לו את-בלהה
 שפחתה לאשה ויבא אליה יעקב : **ה** ותהר
 בלהה ותלד ליעקב בן : **ו** ותאמר רחל
 דגני אלהים וגם ישמע בקלי ויתן-לי בן עלי-
 בן קראה שמו דן : **ז** ותהר עוד ותלד
 בלהה שפחת רחל בן שני ליעקב :
ח ותאמר רחל נפתולי אלהים ינפתלתי
 עס-אחתי נסי-יכלתי ותקרא שמו נפתלי :
ט ותרא לאה כי עמדה מלדת ותקח
 את-זלפה שפחתה ותתן אתה ליעקב
 לאשה : **י** ותלד זלפה שפחת לאה ליעקב
 בן : **יא** ותאמר לאה בגד ותקרא את-
 שמו דן : **יב** ותלד זלפה שפחת לאה בן
 שני

באג קרי

תרא וימנא אורי קדם-י על-בן קרת
 שמייה יהודה וקמת מלמילד : **א** וחזרת
 רחל ארי לא ולידת ליעקב וקניאת רחל
 באחיה ואמרת ליעקב הבלי בנין ואסי-
 לא מיתא אנא : **ב** ותקיר-דוגנא ליעקב
 ברחל ואמר המיני את בעיא חלא-מן-
 קדם-י תבעין דמנע מניך ולדא דמעין :
ג ואמרת הא אמותי בלהה עול לנתה
 ותליד ואנא אירבי ואתבני אף-אנא מינה :
ד ויהבת ליה ית-בלהה אמתה לאנתו
 ועאל לנתה יעקב : **ה** ועדיאת בלהה
 וילידת ליעקב בר : **ו** ואמרת רחל דגני
 יי ואף קבילו צלותי ויהב-לי בר על-בן קרת
 שמייה דן : **ז** ועדיאת עוד וילידת בלהה
 אמתא דרחל ברתנין ליעקב **ח** ואמרת
 רחל קביל יי בעותי באתחננותי בצלותי
 חמידת דיה-לי ולד כאחתי ואף איתיהיב-
 לי וקרת שמייה נפתלי : **ט** וחזת לאה
 ארי קמת מלמילד ודברת ית-זלפה אמתא
 ויהבת יתה ליעקב לאנתו : **י** וילידת
 זלפא אמתא דלאה ליעקב בר : **יא** ואמרת לאה אתא דן וקרת ית-שמייה דן : **יב** וילידת

זלפה

ד'ש"י

מעתה ישי ליהודות : (א) ותקנא רחל באחיה - קנאה כוונתה הטובה אמרה אילולי שדוקה עמני לא זכותה לכניס (ב"ר) ;
 חבה ר"י - וכי כך עשה חכין לאמר והלא התפלל עליה : מוחה אנכי - מואן לנין שאין לו בנים שחשבה כמות (ב"ר) : (ב) התחת :
 וכי במקומו אני : אשר מנע ממך - את חומרת שאעשה כאבא איתי כאבא אבא לא היו לו בנים אפי"ש לי בנים עומך מנע ולא מנעני :
 (ג) על ברכי - כתרנונו ואני ארבי : ואבנה גם אנכי - ויהיה גם אבנתי : ואבנה גם אנכי כוונתה - כשרה : (ד) דגני
 שרה - אמר לך וקנתי בכניסה צרתה לביתך אמרה לואש הדבר הזה מעכש הכה אחתי : ואבנה גם אנכי כוונתה - כשרה : (ה) דגני
 אלהים - דגני וחייכני וזכני (פ"ר) : (ח) נפתולי אלהים : מנחם בן סרוק פירשו כוונתה צדקה פתיל חבורים עולת המקום
 כתחברתי עם אחותי לזכות לכניס - ואני אשרנו לשון עקש ופתלתול (ט) כתעקצתי והפצתי פלירות ונפתולים הרבה למקום לפיות
 שזה לאחתי : גם יכולתי - הסכים על ידי ואונקלוס תרגום לשון תכלה כמו נפתולי אלהים נפתלתי בקשות החסידות לפניו נתקבלתי
 העתרתי כאחתי : נפתלתי - כתכלה תפלת וי"א רבים בלשון מטרדיקין : (י) וחלד זלפה - בכלל אמר הריון חזן
 זלפה

חיב
 לאור
 באור
 ואמר
 אמת
 בלהה
 רחל
 דמן
 אמת
 בר
 שמייה
 למה
 שמייה
 מולק
 מנה
 אגד
 רחל
 ויחסי
 ולאפו
 פתח
 קרא
 (ח)
 (יא)

חוב ויליבת בר ואמרת הדין ומנא אודי קדם יי דמן ברי דין עתיד למיפק מלבין ומיעיה ופיק דוד מלביה דעתיד לאודוי קדם יי בגין פן קבת שמייה יהודה וקמת מלמילד : א וחמת לחל ארום לא וליבת לעקב נקיצת לחל בצחקה ואמרת לעקב צלי קדם יי ויהב לי בגין ואין לא הי קמיתא אגא חשיבא : ב ותקיף רוטא דעקב קתל ואמר עד דאנת בעיא מני בעי מן קדם יי דמן קדמוי תיגון קניא והוא קנע מניך פרי מעיא : ג ואמרת הא אמתה בלקרה עירל לנותה ותיליד ואגא איכפי ואיתבני ארף אגא מינה : ד ושחרבת ליה ירה אמתה בלקה וקמרה ליה לאינתו ועל לנותה ועקב : ה ואעריצת בלקרה וליבת לעקב בר : ו ואמרת לחל דן ימי יי ברחמינו טביא ולחוד שמע בקול צלותי ויהב לי בר והיבדיו עתיד למעון על יד שמשון בר מגוה דמן ורעיתיה ולא מסר ביהיה ית עקב דפלשמיא בגין פן קבת שמייה דן : ז ואתעברת טוב וליבת בלקה אמתה דחל בר מגין לעקב : ח ואמרת לחל קתמא רחוקית קדם יי בצלו ברם קבל בעורתי דחי לי בר בצחתי ארף ויהב לי תרין והיבדיו עתידין בגיני לאתפרקא מן יד בעלי דבביהום בבתקיהון בצלו קדם יי וקבת שמייה נפתלי : ט וחמת לצה ארום קמת מלמילד ושחרבת ית ולשה אמתה ויהבת יתה לעקב לאינתו : י וליבת ולשה אמתה דלאה לעקב בר : יא ואמרת לאה אמת מולא טבא ברם בגיני עתידין למירות אחסנהון בקדמיתא מעקבא לירקנא וקבת שמייה גד : יב וליבת ולשה אמתה דלאה בר תגין לעקב

רש"י

מולמה לפי שהיתה חסודה וכוונתו ותינוקת שמיים ואין הריון נכר בה וכדי לרמות לעקב נתנה לכן ללאה שלא יבין שזממיון לו את לאה שכן מנהג ליתן שפחה הגדולה לגדולה וקטנה לקטנה : (יא) בא גד - כא מול טוב כמו ג' ג' ג' וסנוק ודומה לו (ישעיה סה) העורכים לגד שלחן - ומדרש הגדה שמולד מהולכמו (דניאל א) גודו חילכא ולא ידעתי על מה נכתבתי כהן - דבר חסר למה נקראת תיבה אחת כגד

באר רחובות דקדוקי רש"י

רחל ורק עכשיו רוצה לכן ליתנה לו לכן קאמר רש"י לשון רבים וכו' ורצה לומר הכו' כמות ונתנה מיעון לרבים היא (מיר ווערין געשין) ומביא על זה ראיות כגון הכוונ' וכמות וכדומה וכשרפס : ומה שמסוים עוד אף זה לשון ונתן כוונת רש"י על ונתן כסגולת חת הת' ו ולחפוקי כפת"ח תחת הת' ו דאזו היו ונתן לשון נפעל עבר : (ט) דברי רש"י מתכארין מעצמן לדעת שניהם כמות נפתלי הסורס הוא פתל רק שמחולקים כענין הכירוש המלה לדעת מנחם עניינו לשון תיבור ודיכוק (כל"א כהעפ"ט) ולדעת רש"י עניינו ענין עקש ופתלתול

רשב"ם

קרא שמו לוי - יש לומר שיעקב קרא לו שם : (א) מתה אנכי - טעמו למטה שהוא טועל - אבל מתה עלי רחל טעמו לזעזע שהוא לשעבר : (ח) נפתולי אלהים נפתלתי - תיבור - ה"ק נתחכרתי - נו"ן ראשונה בשביל נו"ן שנייה - וכן נכסוף נכספת - נשאל נשאל דוד : (יא) כא גד - כא אלינו מול טוב כמו העורכים לגד שלחן - וכן כסמכת שכת גד ג' וסיומק לא - וכן ככ"א תא מולא דכיתא : ומהפ"ט לשון

מכלל יופי

ר (א) ואבנה - פועל מכנים (ו) (דנני) - חרגשבו להכליעה הנון הנוספת כן דעת קצת המדקדקים ויתכן שהרגש בו לתפארת הקריאה ולא לחסרון וכן ורזוא הנכון : (ח) נפתולי אלהים) ענינו הרחפון ורועורר ופירושו נהפכתי ונשתדלתי עם אחותי לנצח חגם יברתי וסמך נפתורי אלי מלת אלהים לגורל הנפתורים וכשרש פתל פירש נתחזקתי ועצמם כמו יונה שיר כעם אמר פתיל טי המוט

שני ליעקב : יג ותאמר לאה באשתי כי
 רביעי אשרוני בגות ותקרא את שמו אשר : יד
 יד וילך ראובן בימי קציר חטים ומצא
 דודאים בשדה ויבא אתם אל לאה אמו
 ותאמר רחל אל לאה תניניני לי מדודאי
 בגך : טו ותאמר לה המעט קחתך את
 אישי ולקחת גם את דודאי בני ותאמר
 רחל לבן ישבב עמר הלילה תחת דודאי
 בגך : טז ויבא יעקב מן השדה בגר
 ותצא לאה לקראתו ותאמר אלך תבוא בי
 שכר שכרתיך בדודאי בני וישבב עמה
 בלילה הוא : יז וישמע אלהים אל לאה
 ותהר ותלד ליעקב בן חמישי : יח ותאמר
 לאה נתן אלהים שכרי אשר נתתי שפחתי
 לאישי ותקרא שמו יששכר : יט ותהר
 עוד לאה ותלד בן ששי ליעקב : כ ותאמר
 לאה וברני אלהים אתי זבר טוב הפעם
 ויבלני אישי כי ילדתי לו ששה בני ותקרא

ולקרא אמתא דלאה בר תניין ליעקב :
 יג ואמרת לאה תושבחה הנות לי אשרי
 בכך ישבחוני נשיא וקרתית שמיה אשר :
 יד ואזל ראובן ביומי חצד חישון ואשכח
 דודאין בחקלא ואיתי יתהון דלאה אמיה
 ואמרת רחל דלאה הכי כען לי מברוחי
 דברוך : טו ואמרת לה הוציר דדברתית
 בצעלי ולמיסב אף ית דברוחי דברי ואמרת
 רחל בכך ישכוב עמיך בליליא חלף יברוחי
 דברוך : טז ואתא יעקב מן חקלא ברמשא
 ונפקת לאה לקדמותיה ואמרת לותי תיעול
 ארי מינך אנרתוך כיברוחי דברי ושכיב
 עמה בליליא הוא : יז וקביל יי צלותה
 דלאה ועדיאת וילדת ליעקב בר חמישאי :
 יח ואמרת לאה יהב לי אנרי דיהבית
 אמותי לבעלי וקרת שמיה יששכר :
 יט ועדיאת עוד לאה וילדת ברי
 שתיתאי ליעקב : כ ואמרת לאה יהב

את

דשי

בגד כחונכדת כי כזבאת על שפחתי לאיש שבגד נאשת נעורים : (יג) בימי קציר חטים . להגיד שחנן של שבטים שעת הקציר
 היה ולא פשו דיו בגוד להביא חטים וסעורים חלף דבר ההפך שאין אדם וקופי כבו : דודאים . (סנהדרין צט) שגלי עשב הוא זבלשון
 זשעמאל יס"ן : (טו) ולקחה גם את דודאי בני . כתוביה ולעשות עוד זאת ליקח גם את דודאי בני ותרנמו ונלחם (יז) :
 לבן ישבב עמר הלילה . שלי היתה שכיבת הלילה או כי נותנה לך תחת דודאי בגך ולפי שזולה במשכב הלילה לא זכתה ליקבר עמו
 (גדה לא) : (יז) שכר שכרתיך . נתתי לרחל שכר : בלילה הוא . הקס"ה סייעו שאלו חסמי יששכר (כ"ד) : (יז) וישמע
 אלהים אל לאה . שהיתה מתאווה ומחזרת להרבות שכנים : (כ) זבר טוב . כתרגומו : זבלני : לשון זבל הרביריי ריאת
 בלע"ז

באר דחובות דקדוקי דשי

זפתלונז (בל"א שטרייכלין) : (יז"ד) משום דאיכא למטיג' ולאימר מלת ולקחת לשון עבר לנקבה וקחת הוא זמשתעת
 שירם המסוק . המיגס קחתך אישי ולקחת (אול' דזא בלשג' נמוק) גם דודאי בני . זכאות יעדיון לא לקחה תענה כלום דק זעבשיו היא רוצה
 לקחת תענה . לכן קאמר דש"י כתמיה וכו' זוכיף ראייה לדבריו זמרגומו ולוויסב ורצה לומר דבא דודאי זמלת ולקחת הוא המורש לקח
 זכן למ' דהרשיה חסירה מהמכתב זלנו"ד הכתובה היא שמושית . זקרא חלל המדקדקים לשון זקור עם שימוש הלמ"ד זכילור הפסוק
 עך הוא הועע קתך אישי (אויכוויכניג דיין בעשין מייין מילן) ולקחה גם את דודאי בני (אול' ט בעמין דיא פילכין עון מייין זון) לפיז
 סכללשן זקור הוא ולשן זקור נוכל לפרשג בלשן עבר זכלשן עת' ד :

(ה) כבר

לעקב : יג ואמרת לאה הושבתה הוה לי ארום שפחו לי בנת ישראל והיכרין עתידין בניו לשפחה קדם
: על טב פירו ארעהום תקבת את שמייה אשר : יד ואגל דאבון ביומי טוון בזמן חצר דמיטין ואשפח זכרונן
בתקלא ואמינה ומהום ללאה אימיה ואמרת רחל ללאה הני דרון לי כון זכרתי דברך : טו ואמרת

ירושלמי

בשכרעה עבמן לוחיק :

כון תקלא ברמישא ושקעת לאה קל גהיקיה דתקרא וידעת דהא יעקב אתא ונגפת לאה לקדמותיה ואמרת לוחי
מיעול ארום מינר אגרתך בזכרתי דברי כון רחל אחתי ושכיב עמה בליליא ההוא : יז ונקביל : יז ואלתא
דלאה ואיתעברת ויליבת לעקב בר חמישאי : יח ואמרת לאה יתב : יז אגרי דיהבת אמתי לבעלי והיכרין
עמדין בניו לקלא אגר טב על דאגונו עסיקון באוריהא תקרא את שמייה יששכר : יט ואיתעברת חוב לאה
ויליבת בר שתיקאי לעקב : כ ואמרת לאה עבר יתי : יז ובידיו טבין טבגין זמנא קרא יתי קדוריה דבעלי עמי

ארום

דשב"ם

לשון גדוד טועה הוא שאע"פ שהטעות זועק האמירה . כמורחוק . ביראה ה' בעניי . זשמעק כי טועה' . אמירת האשה אין לה
לכותה אלא כעין עיקר הדבור . וגד איו יכול להיות לשון גדוד כלא כפלות של שני דלת"א - יגודו על נפש דריק דגס תחת דלת"א שניה
החסרה . כמיומכו כעונם : ויסולו עלי אורחות אידם יסובו על זכריו . ככלס דגס תחות אית החסרה : (ג) באשריחי
עומדת כמזמור וכסכת שחאשרות אותי כנות : (יד) דודאים : דודאי תלמיס . כדכתיב הדודאים כתנו ריש . (ית) יששכר . שני
שכריס'א' שר הדודאים ויא' שר שנתתי שפתי לאישי : (כ) זכר . לשון חלק זמנה יפה לפי טעמן : וכלתי . כמו כנה בניתי
בית

מכלל יופי

בעבור כן (טו) (והצא לאה לקראתו) . מה שיצאה לקראתו
בדרך המוסר עשהה זה לפי שיעקב לא ידע כדבר והיה הולך
כדרכו לבית דחל ולא היה בדרך המוסר שהוציאנו לאה
מבית אהותה אחר שנכנס שם : (אלי תבא) . אל אהלי כי
לכל אהותה היה לה אהל בפני עצמה זכ"כ כראשית לא יובא
לבן באהל יעקב ובאהל לאה ובאהל שתי האמהות : (כלילה
הוא) . בידיעה המתואר וחסרון ידיעת התוארו זכן שזכר ממ
את הכבש אחד שמיאלבי את העלה חדשה ודבים כמיהם
(יח) (יששכר) : בשרש חצר כרב שיאניה נקראת השין
השנייה אף על פי שהיא בתובה זכמכלל (יששכר) השין
הראשונה תקרא ולא השנייה כלל לקראת בן אשר סי' מ"ג :
(כ) (זכרני אלהים אתי זכר טוב) . ענינו נתן לי אלהים מרנן
שוב . זכרתי דבי זונה כי הוא דומה ללשון הערבי שאומר
הלשון הזה על המתנה זמ"ש אותי אחר זכרני וכפל הכני הוא
להוספת באור . או היה פירוש אותי כמו ממנו כמו כראשית
זוד הם יצאו את הער וזולתו כלומר ממני עצמי נתן לי מתן
שוב שלא היה זרע בערדי כי
זיתן שהיא מלה מורכבת זה כד
כמלת מדוע כנד והסגול
זכפת מותרים במקומות רבים
וכן כלמות וכלעדי זהנה כד
כושגנון כריעני ששים זתאש
כדים והם ענפי כלין הנשים
זהשילוף

טלות ד"ל בא מן' להענין אחר : (ג) (באשרי) . מקור
מן הקל יאמר כל הבנין ממנו אמרה באשרי שאשרתי .
(כיאשרוני) . כי הנשים אומרות עלי אשרי שהיו לי במרה
כמה בני ממני בין משפחתי : (יד) (דודאים) הם שורש עשב
כדמות אדם זכר ונקבה מאנדרגולאש בלעזאולי שמעראובן
מה שאומרים ההשון כי הם
מועילים להריון האשה יז אומרים כי הם עשכים
ולפי שעמדה אמו מלדרת יוספו התאיה לנשים ונור
הכיאם אליה אבל הרבה
הזה אינו אמת כי אלו היה כן
למה לא הרתה רחל שלקחה מהסוגם לאה לא הרתה
עסבתה שהרי אמר זישמע אלהים אל לאה . (והאמר
רחל) . השבה כי דברי ההמון אמת . (טו) (ולקחה)
מקור כחסרון הפא והלמד לשמוש דוצה לומר כמו והרצי
לקחה זאלו היה כי כרי המתרגם שודגס ותמגין הרעה הונו
דיוטה כמשפט כמו תלקיס ד (ולקחה בוד) זרבי זונה
כתב כי הוא מקור שלם והלמד פא הפועל והבון מה שכתבו
כי הלמד בו לשמוש בלא מצאנו מקור שלם בתוספת הא
אותו אלא אם כן הפא במקו חסוף כמו תהליט כה שקרה
או כשוא כמו ותילט שקעה או בחירק כמו דברים
לקחה שזית לב
ענינו גרונית כמו
אבל כקמין רחב לא מצאנו סימן מ"ו : (לבן) .

את שמו זבולון : כא ואחר ילדה בת
 ותקרא את שמה דינה : כב וזכר אלהים
 את רחל וישמע אליה אלהים ונפתח את
 רחמה : כג ותהר ותלד בן ותאמר אסף
 אלהים את חרפתי : כד ותקרא את שמו
 יוסף לאמר יסף יהנה לי בן אחר : כה והיה
 כאשר ילדה רחל את יוסף ויאמר יעקב
 אל לבן שלחני ואלכה אל מקומי ולארצי :
 כו תנה את נשיו ואת ילדי אשר עבדתי
 אתה בהן ואלכה בי אתה ודעת את עבדתי
 אשר עבדתיך : כז ויאמר אליו לבן
 אסנא מצאתי חן בעיניך נחשתי ויברכני
 יהוה בגלגל : כח ויאמר נקבה שקרה
 עלי ואתנה : כט ויאמר אליו אתה ידעת
 את אשר עבדתיך ואת אשר הנה מקנה
 אתי : ל כי מעט אשר היה לה לפני ויפרץ
 לרב ויברך יהוה אתה לרגלי ועמה מתי
 אעשה גם אנכי לביתי : לא ויאמר מה
 אתן לך ויאמר יעקב לא אתן לך מאומה
 אסתעשה לך הדבר הזה אשובה ארצה

חמישי

וי ירתילי חולק שב הדא דומנא יהי
 מדוריה דבעלי לנתי ארי לילידיה ליה שימא
 בנין וקרת ות שמה זבולון : כא וכתריכן
 לילדת ברמא וקרת ית שמה דינה :
 כב ועל דוכרנא דרחל קדם יי וקבר
 צלותה יי ויהב לה עידי : כג ועדיצת
 וילדת בר ואמרת כגש יי ית חיסודי :
 כד וקרת ית שמה יוסף למימר יוסף יי
 לי בר אחרן : כה ותודה בר לילדת רחל
 ית יוסף ויאמר יעקב ללבן שלחני ואיחד
 לאתרי ולארצי : כו הב ית נשיו וית בני די
 פלחית יחד בהן ואויל ארי את ידעת ית
 פולחני דפלחתיך : כז ויאמר ליה לבן אסנ
 כען אשקחית רחמין בעיניך נסיתי וברכני יי
 בדילך : כח ויאמר פריש אנך עלי ואתן :
 כט ויאמר ליה את ידעת ית דפלחתיך
 וית דתנה בעיך עמי : ל ארי ועיר דיי
 הנה לך קדמי ותקיף לסגי וברוך יי יתך
 בדילי וכען אימתי אעביד אף אנא לביתי :
 לא ויאמר מה אתן לך ויאמר יעקב לא

צאנך רשיי

תתן

בלע"ז בית חדר ויעתה לאת הא' עיקר דירתו אלא עמי שיש לי בניס כנגד כל נשיו : (כא) דינה . פירשו רבותינו שדנה לאה דין
 בעלמה אם זה זכר לאת רחל אחותי כאחת השפחות והתפללה עלי וזכרה לנקבה (ברכות ס) : (כב) וזכור אלהים את רחל .
 (כ"ד) זכר לה שמסרה מיונייה לאחותה וישיתה חזירה שמה תעלה כגורלו של עשו שזו ירשנה יעקב לפי שאין לה בניס והף עשו הרשע
 כך עלה בלבו כששמע שאין לה בניס . הוא שיימד הפייט האדמוני כבט שלא חלה נכה לקחתה לו וזכרה : (כג) אסף . הכניסה כמקום
 שלא תראה וכן אסוף חרפתיו ולא יאסוף הכיתה (יואל ד) אסנו נהנס (ישעיה ח) וירחן לא יאסף ולא יטען : חרפתי . סתיימי
 לחרסה שאני יעקב וזהו חזרוני עלי שאלמה לחלקו של עשו הרשע . והנה כל זמני שאין לאשה בן אין לה כמי לתלות סרחונה ושיעלה בן
 תולה בו מן סכר כליו כגד מן אכלת חניס חלו' כגן : (כד) יוסף ה' לי בן אחר . יודעת היתה בכוחה שאין יעקב עתיד להעמיד
 אלא שנים עשר שבטים אחריה ובי רצון שאותו שזו עתיד להעמיד והא מיוני לכך לא כתפללה אלא על בן אחר : (כה) כאשר ילדה רחל
 את יוסף . משולד שטמו של עשו שאומר (עובדיה א) ויהי בית יעקב אש ובית יוסף להכה וכו' עשולקש אש בלא להכה חינו שולט לחרחוק
 משולד יוסף בטח יעקב בהק"כ ורזה לשון : (כו) תנה את נשיו וגו' . איני רוצה לנאת כחאס ברשות : (כז) נחשתי .
 חתש היה נסיתי בכיחוש שלי שעל ידך כחה לי ברכה . כשנאת לכאן לא היה לי בניס שנאמר והנה רחל בתו כחה עם האלן אכשרש לו בניס
 והוא

ארום
 ליבת
 קרין
 יוסף
 רוקר
 קמיו
 בר
 דיוסף
 רלפון
 שמי
 כה
 קרש
 דבית
 ואמר
 ית
 ית
 קנין
 עמי
 אמת
 והוא
 כב
 כסביל
 בית
 כחו
 כג
 את
 זכ
 דונמי
 לאן
 כי
 בני
 (כג)
 מלכי
 קצה
 זכר
 גפושן

ארום ימנית ליה שימא כניו והיכריו עמיריו כניו למקלא חולק טב וקברת שמייה וכולו : כא ומן קתר כדיו לית בבת וקבת נת שקמה דנת ארום אקבת דין הוא מן קדם : דיחיו מני פלגית שבטיא ברם מן רחל ואחתי יפקרו פרוו שקטיו היקמא דנקרו מן הדא מן אקתמא רשמיא קדם : צלומא דלאה ואיתמלפו עוקבויא במקיהוון גתו והיב יוסף במקעה דרחל ודינה במקעה דלאה : ככ ועל דוכרמא דרחל קדם : רשמיא קדמוי קל צלומה ואמר כמיקמיה למימון לה בגין : כג ואתעבת ויליבת בר ואקבת בגש : ית חיסורי והיכריו עמיד יחושע בריה דיוסף למקנוש ית חיסודא דמצבים מעל בני ישראל רלמגור יתהום מעברמא לירמא : כד וקבת ית שמייה יוסף למימיה יוסף : לי על דין פר איתרון : כה ונתו קדי יליבת רחל ית יוסף ואמר יעקב ברות קודשא דבית יוסף עמיריו למתו כשלהוביתא לגמרא ית דבית עשו ואמר מקצע לית אגא מסתפי מן עשו ולגיגוי ואמר ללבו שלחני ואיהך לצתרי ולצרעי : כו תב לי ית נשי ונת כניי דפלגית יתך בגיגהוון ואיל ארום אנת יצרה פילחני די פלחמך : כז ואמר ליה לכו אין כדון אשקחית רחמיין בענגך הא אטיירית קוסמיין ורביני :

ירושלמי

ארבעה מפתחין דאינון מסירין ביב ריבון כל עלמא : ולא מסר יתהו לא למלאך ולא לשרף מפתח סטרא מפתח פרנסה מפתח קבריא מפתח עקמא : מפתח מטרא דכו בתבי מפרש יפתח : לך את אוצרו הטוב וגומר : מפתח פרנסה דכו כתבא מפרש פותח את ידך וגומר : מפתח קבריא דכו כתבא מפרש בפתחי את קברותיכם וגומר : מפתח עקמא דכו כתבא מפרש וינכור אלהים את רחל וגו' : ואיבר מימרא ביי ברחמי טקיא ית רחל רשמיא מימרא ביי בקל צלומה ואמר כמיקמיה למימון לה בגין : אטיירית :

בנינגך : כח ואמר קמע איגרך עבד ואימו : כט ואמר ליה אנת ידעת ית די פלחמך וית דמות בעירך גטיר עמי : ל ארום קליל דהורה לך עאן קדמי ותמיר לכו ורביד : יתך בריגלי דאתניית לך מדעלית בתיך וקדון אימת אעביד ארף אגא עיבידמא ואגא זקיק לפרנסא איגשי ביתי : לא ואמר ביה איתין לך ואמר יעקב לא תחו לי

מדעם

רשיי

והוא שולח בתו אל הרועים עכשו ויולדו כנים שאמר וישמע את דברי בני לכו : (כח) נקבה . כתרנויון פרא אנרך : (כט) ואת האשר הורה מקנך אתי . את חסכון מועט ומקנך סכא לדי ותחלה כמה היו : (ל) לרגלי . (ב"ר) עס רגלי כשכיל ביאת רגלי כאת חלנך הכרעה כמו (שמות יא) העם אשר כרגליך . (שופטים ח) לעם אשר כרגלי הכאים עמי : גסאנכי לביתי

רשב"ם

בית וכוללך . לשון דירה : (כא) ותקרא את שמה דינה . ולא ככתבה הודאה על לידת הבת לדעת למה נקראת כן שאין מודים על הכפ כחו על הכן ולהודיך בא שכל בני יעקב היו זכרים חוץ מו . וכן בית חסר סרה : ככל שבצים נפש לא היו רק שתי בנות . יוכד וסרה : (כג) חסף אלהים כמו וחספת אל תוך ביתך . וכמו כי חספתיה שלומי הכנסת והשמת את חרפתה שהיית נקראת עקרה : (כד) ותקרא את שמו יוסף . על שמרה חסף אלהים את חרפתה . ואם כן תקראו וסף יוד של יוסף למה על זס שהתפללה יוסף ה' לי בן אחר . הרי שם זה שמיים שני חמירת חסף וחסף : (כה) שלחני יכי עתה כשגולד יוסף בשלמו שבע שנים אחרות של רחל : (ל) לרגלי . כשכילי דונות לרגל החלואה אשר לפני : (לא) לא תתן לי מחוזה . מכלבנאן שיש לך עכשו שהרי עבדתך כשכיל כנותיק חכל כמה שארעה לאן ונאן ולא תן לי העקודים והנקודים . ואתן עקודים ונקודים שיש עכשו כגאן הסר משם ותן בידי כניך שלך להפרידם מעל קעתידים

מכלל יופי

כיונקראת הדירה וכוללונה בניתי בית וכל לך : (כג) (אסף) . על דרך מלכים א אספונה וולדעת קצת המפרשים לשון הסרה וכליה כמו ואלד ואספת נפשך שופטים יח פן אוסיפך והשילוח לבנים יאכל כדיו כמדות ואתרה לאה כי עשה ה' לה זהבן בד טוב להיות בעלה מתלונן כלה וזה הפסע יוכלתי אישי שהרמן יתלונן ככלי :

צאנך אשכנז : לב אעבר בכל צאנך היום
 הסר משם כל שהי נקד וטלוא וכל שהי
 חוט בכשבים וטלוא ונקד בעזים והיה
 שכרי : לג וענתה בי צדקתי ביום מהר
 כי תבוא על שברי לפניך כל אשר איננו
 נקד וטלוא בעזים וחוט בכשבים נגוב הוא
 אתי : לד ויאמר לבן הן לו יהי כדברך :
 לה ויסר ביום ההוא את התשיש העקבים
 והטלאים ואת כל העזים הנקדות והטלאות
 כל אשר לבן בו וכל חוט בכשבים ויתן ביו
 בניו : לו וישם דרך שלשת ימים בינו
 ובין יעקב ויעקברעה את צאן לבן הנותרת :
 לו ונקחלו ויעקבמקר לבנה לח ולוז
 ועדמון ופצל בהן פצלות לבנות מחשף
 הלבן אשר על המקלות : לה ויצא את
 המקלות אשר פצל ברהטים בשקנות
 הקנים אשר תבאן הצאן לשותות לנכח

תחן לי מדעם אם תעביד לי פתנמא הדין
 אתוב ארעי ענך אטר : לב אעבר בכל
 ענך יומא דין העדי מתמן כל אימר נמור
 ורקוע וכל אימר שחום באמריא ורקוע
 ונמור בעינא ויהי אנרי : לג ותסהדי בי
 זכותי ביומא דמחר ארי תיעול על אנרי
 קדמך כל דליתוהי נמור ורקוע בעינא ושחום
 באמריא נגיבא הוא עמי : לד ואמר לבן
 בכס לני יהי כפתנמך : לה ואעדי ביומא
 ההוא ית תשיש רגוליא ורקועיא ונת כל
 עינא נמורתא ורקועתא כל דיחנור ביה
 וקרדשחום באמריא ויהב ביד בנותי :
 לו ושוי מהלך תלתא יומין בינוהי ובין
 יעקב ויעקב רעיית ענא דלבן דאישתארא :
 לו ונסיב ליה יעקב חוטרין דלבן כטיבין
 ודלוו ודדלוו וקליף בהן קלפין הינדין קילוף
 חיר די על חוטרין : לה ודיעין ית חוטרין

הצאן רשי

רי

לכתי . לנודך כתי עכשו אין עושין לצרכי אלא כתי צריך לני להיות עושה למיטתו חונוס : (לב) נקוד . מנומר
 בחברות דקות כתי נקודת פונטור א כלעו : טלוא : לשון טלאים חברות דחכות : חוט שחוט דומה לחרוט רז"ל כלעו .
 לשון משנה שחומות ומחלות לכח לענין התבואה : והיה שכרי . אותן שיללו מלאן ולהבא נקודים וטלואים בעזים ושחומים ככשבים היו
 שלי וחותן שישן עכשו הפרש מהם והפקידם ביד כטך שלא תאמר לי על הנולדים מעתה אילו היו עם מתחלה ועוד שלא תאמר לי ע"י הזכרים
 שהן נקודים וטלואים תלדנה הנקבות דוגמתן מלאן ואילך : (לג) וענתה בי וגו' . אם תחשדני שאני כולל כלום תענה בי צדקתי
 פי תבא צדקתי ותעיד על שכרי לפניך שלא תמצא בעדרי כי אם נקודים וטלואים וכל שתמצא בהן שאינו נקוד או טלוא או חוט כידוע שגבתי
 לך ובגביה הוא שריו אלני : (לד) הן . ל' קבלת דברים : לו יהי כדברך . הלואי שתסתן ככך : (לה) ויסר . לכן
 ביום ההוא וגו' : הישיב . עזים וזכרים : כל אשר לבן בו . כל אשר היתה בו חברות לפניה : וירין . לכן ביד בניו :
 (לו) (הגותרורני) . הרעועות שהן החולות והעקרות שאינן אלא שירים אותן מסר לו : (לז) מקל לבנה . עץ הוא ושמו
 לבנה כתי דעיתא (הושע ד') תחת אלון ולבנה ולומר לני הוא שקורין פרינכ"ל לא שהוא לכן : לה . כשהוא רטוב : לוז . ועוד
 לקח מקל לוז עץ שגדלין בו חנונים דקיס קולד"ר כ"ל עו : וערבון . קשט"ר כ"ל עו : פצלות . קילופים קילופים שהיה עושהו
 מומר : מחשוף הלבן . גלוי לוכן של מקל כשהיה קולמו היה כדאה ונגלה לוכן שלו כמקום הקילוף : (לח) ויצג . תרגומו
 נדיעין לשון תחיבה ונעימה הוא כלשון ארמי' והרכה יש בגמרא דהיא שפלה דן ביה מידו דלה כמו דעלה אלא שמקנה את לשונו : ברהטים .
 בחירות המים ככריכות העשויות בארץ להסקות עם הצאן : אשר תבאן וגו' . ברהטים אשר תבאנה הצאן לשתות עם הצאן המקלות
 לכח הצאן : ויחמנה וגו' . (כ"ד) הכהמה רואה את המקלות והיא נרתעת לאחוריה והכור רוכעה ויולדת כיוצא בו . רבי הושעאל
 פנער המים בעשין ורע כמעיקן ולש היו כריכות לוכר ויהו ויחמנה וגו' . (ור"ל בתיבה זו התכחו ל' זכר ונקבה כע"פ רש"י כ"ע) .

מדעם
 וקל
 אנרי
 באמריא
 לואי די
 קרמא
 דקרוחתי
 שניה
 בארנפא
 העמדי
 כדנא ס
 הסר
 תולא כ
 יעקב
 לפי שה
 מספר
 חוסר
 שמש
 שבעו
 מקור
 כושם
 שיולי
 נקודות
 יחזיק
 דו"ל
 טלאי
 כי הש
 דשרש
 החת
 ענין
 צדקתי
 שכרי
 דעניני
 במקו
 על ג
 בנו כ
 (ונקד
 כי לב
 אלא
 דמוק
 דבנו

מנדעם אחרון אין מעביד לי פתקמא דרין וגוי : לב אעבר בקבל ענך ויקא דין אערי מתמן כל אימר נמור וקרית
 וכל אימר לחוש באימריא וקרית נמור בעניא ויהי אגרי : לג ותחסד בי זכותי ליום בתרא ארום תהנו על
 אגרי למקד כל דליתיהו נמור וקרית בעניא וליחוש
 באימריא נניבא הוא למתני דילי : לד ואמר לבן יארת
 לואי דיהי בפתקמך : לה ואפריש ביקמא שהוא ית
 ברמיא דסימנא בגלגליון וקרבתא וית כל עניא נמורתא
 וקריתמא כל די שומא חינוקא ביה וכל דילחוש באימריא ויתב בידא דבגו : לו ושוו מנהלך חלקא יומיו ביני
 עגריה וביני יעקב ויעקב רעי ית ענא דלבן סבאן ומרעאן דאשפארו : לו ונסיב ליה יעקב הקר דפרח לבן ודלוו
 נאדפשו וקלף בהון קליפיו חינורין לגלאה חינוקא דעל חוטבא : לח ונעץ ית חוטבא די קליף במורקבייתא
 בשקיתא

רשב"ם

העמידים להולד מעכשיו סהיו שכרי : (לב) נקד . נראה לי צלמי הקדקד והנואר . שהרי נקד ארצה כפיפת הנואר והקדקד . והוא
 כדגש שהוא כמו ויפול . מנורת כפל . ונקוד . ען נקוד הוא על שם הקדקד . כמו נקוד כרגל : על שם ויעקוד את יחזק קמרה כרגל .
 הסר' סס . לצורק : והיה שכרי : מכאן ולהבא אותן שיוולדו : (לג) וענתה בי נדקתי היום ולהבא לפניך כשתבא לראות שכרי ולא
 תננא כהם אלא נקודים ועקדים : חוס ככסבים : אכל לא כעוים כי רוכס חוס הס : (לה) ויתן ביד בניו . של לבן : (לו) וכן
 יעקב . לאן לבן סהיה רועה כתרחק דרך שלטה ימים מזלמו של לבן העקודים והנקודים שהסיר מזלמו של לבן : (לז) וקל לבנה .
 לפי שהוא דכוק עקל של לבנה לפיכך הוא סתם . וכן מעשר בקר . מספר תמורדים וכלא דכקיס ויד את האתון סתקל . ככל רחובות
 מספר . קעשר ית מעשר . לח . שאינו כש . מסוף . ג' לוי כמו ורועך חסופ' . מסף ה' את זרוע קדשו : (לח) וימטתה
 כמו

מבלל יופי

כל מושהיה צמר לבן מרועה לומר בחלק ממנו זיחסר
 המתואר כמו שיר השירים ד כערד הקצובור והדומים
 לו : (הנקודות) . נקראו כן הבהמות הלכנות שיש בהם
 כתמים שהורות או השחורות שיש בהם כתמים לבנים דומות
 לנקודות : (לז) (מקל) . בפתח : (לבנה) . הוא עץ
 שגורתו לבן וכתב רבי יונה כי הוא הנקרא בלשון ערבי לובני :
 (לח) . ענין לחות זה הוא תאר שרשולוח : (ולוח) הוא
 שקורין לובלעו אויליאג' ורבינו סעדיה פירש שקל מלשון
 ישמעאל וכן בתרגום ירושלמי תרגום שקדים לזוזים .
 (וערמון) . הוא הנקרא בלשון ר"ל דופליו וכי אמר התרגום
 ודלוב ואומרים כי הוא האילן הנקרא בלעז קשטני' ונקרא
 בערביש'ך בלוי'ט כלומר מלך האלונים והוא הערמון .
 (ויפצל) . ענינו הסרת הקלף מעל העץ בעודו לח וכן (אשר
 בצל) . (מחשוף) . ענין גלוי : (הקלות) . גפר הדגש
 בובזי : (לח) (ברהטיפ) . מקום מרוצת המים בכריכות
 העשיות בארץ להשקות שם הבהמות מתרגום כחשית ית
 וירין גרהט : (בשקתות) . נבא מאריך עם החזיקאף על
 פישאין נקוד פתח עם השוא אחר קורא השוא כמו שוא
 ופתח . (אשר תבאן הצאן לשותה) פירוש כאשר תבאן וכן
 שמויך אשר ראיתם את מצרים שנות לך האכל מצורת
 אשר צויתך כלומר בשערי שכא להשקות הצאן :
 (ויחמנה) . באה ביוז בתחלתה ונון הא כסופה ודירצוי
 ותחמנה ובאנת הוצרי תמורת היוז פא הפעל שייאלו
 (בו' שרגה) ובסימן ג'ו כתס באבסימן נקבה אחד לבד :
 ויחמו

החסר הוא וכן תקוקן
 שמשירח שנותל ראובן
 שביעון : (לב) (הסר)
 כוקר או פירוש הסר אתה
 משה שלא תאמר היום או מהר שנשאר שם שום נקוד וטלוא
 שיולידו דמותן : (נקוד) . הוא רועש הכתמים הקטנים
 נקודות נקודות : (וטלוא)
 יכונעט קטלאות וכן ברברי
 דו"ר טלאי ע"ג
 טלאי : (חוס) פירושו שחור
 כי השחרות מפני החמימות
 וירשו חוס או חוס והשורק
 החת הולם : (לג) (וענתה)
 ענין ערות' : (לפניך) . מלת לפניך דבקה עם וענתה בין
 צדקתי כלומר אתה תראה שהעיד כי צדקתי כשתבא אלי על
 שכרי לראות מה הוא : (לד) לו . כתובה כוז ובשורק
 וענינה בענין ולואי . (לה) (העקדים) . זכר עקדים
 במקום נקדים כי עקדים הם נקודים אל שהעקדים רוצה לומר
 על נקודות הוד והרגל לבד מענין כחשית ככ ויעקוד את יצחק
 בנו כשרוצים לגזוז את הצאן קושרים אורנו ביד וברגל
 (ונקדים) כולל נקודות כל הגוף וכא להודיע באמרו עקדים
 כי לבן וקדק בקסרת הנקדים כי אפילו אותם שלא היה נקודתם
 אלא כרגלים לבד הסיר לבן מהצאן אצל אותם שנקודים בכל
 הגוף ואחר כך כלל ואמר כל אשר לבן כו כל מי שהיה שום
 לבנות בו בין מעט בין הרבה ולכן יהיה תאר כחבריו ופירושו

בראשית ללא ויצא

אונקלוס

הצאן ויחמנה בבאן לשחות : לט ויחמו
הצאן אל-המקלות ותלדן הצאן עקדים
נקדים וטלאים : מ והכשבים הפרוד
יעקב ויתן פני הצאן אל-עקד וכל-חום
בצאן לבן וישת לו עדרים לבדו ולא שתם
על-צאן לבן : מא והיה בקר-יחם הצאן
המקשרות ושם יעקב את-המקלות לעיני
הצאן ברהטים ליחמנה במקלות : מב
ובהעטוף הצאן לא ישים והיה העטפים
ללבן והקשרים ליעקב : מג ויפרץ האיש
מאד מאד ויהי-לו צאן רבות ושפחות
ועבדים וגמדים וחמרים : א וישמע את-
דברי בני-לבן לאמר לקח יעקב את כל-
אשר לאבינו ומאשר לאבינו עשה את כל-
הקבר הזה : ב וירא יעקב את פני לבן
והנה איגנו עמו כתמול שלשום : ג ויאמר
יהודה אל-יעקב שוב אל-ארץ אבותיך
ולקמולדתך ואהיה עמך : ד וישלח יעקב
ויקרא לרחל וללאה השדה אל-צאנו :
ה ויאמר להן ראה אנכי את-פני אביכן
כי-איגנו אלי כתמל שלשם ואלתי אבי היה
עמדי : ו ואתנה ידעתן כי בכל-כחי עבדתי
את

ת

לא

די קליף ברהטיא אתר-בית-שקנא דמיא
אתר דאתן ענא למשתי לקבלהן דענא
ומתיחמן במיתיהן למשתי : לט ואתיחמא
ענא בחוטרניא וילידן ענא רגורין נמורין
ורקועין : מ ואימרניא אפריש יעקב ויהב
ברישי ענא כל-דרגול וכל-דשחום בענא
דלבן ושני ליה עדרין בל-חודורתי ולא
עריביונן עס-ענא דלבן : מא והווי בכל-
עידן דמתיחמן ענא מפריניא ושני יעקב
ית-חוטרניא לעיני ענא ברהטיא ליחמותהן
בחוטרניא : מב ובלקשות ענא לא משני
והנאה לקשיא ללבן ובפריניא ליעקב :
מג ותקיף נברא לחדא לחדא והווי-ליה
עאן סניאן ואמהן ועבדין וגמלין נחמרין :
א ושמע ית-פתנמו בני-לבן דאמרין
נסיב יעקב ית כל-די לאבונא ומדי לאבונא
קנא ית-כל-נכסיה האלין : ב וחזא יעקב
ית-סבר-אפי לבן ורוא ליחנין עגויה
במאיתמלי ומדקדמוהי : ג ואמר יי
ליעקב טוב לארע אבהתך ולילדותך ויהי
מימרי בסעדרך : ד וישלח יעקב וקרא
לרחל וללאה להקלא לנות עגיה : ה ויאמר
להן חזי אנא ית-סבר-אפי אבוכן ארי-
את

ליחנין עמי במאתמלא ומדקדמוהי ואכהיה דאבא הנה בסעדי : ו ואתין ידעתין ארי
בכל

רשי

(לט) אל המקלות . אל מראות המקלות : עקודים . חמונים כמקום עקידתן הס קרסולי ידיהם וירגליהם : (מ) והכשבים
הפרוד יעקב . כולדים עקודים כקודים הכדיל והפרוד לעצמן ועסה אותן עדר ועדר לכדו והוליד אותן העדר העקוד לכדו ופני הנאן
הכולמת חמריהם צויות אליהם וזכו שאתר ויתן פני הנאן אל עקוד שהיו פני הנאן אל העקודים ואל כל חום טינא כנאן לבן : וישת לו
עדרים . כיווספי : (כא) המקשרות . כתרגומו הסבירות ותין לי עד כמקרת . ונתתם חכרועם אחיתופל כקושרים
שמואל

קישק
ענא
ברישי
חטב
דלבו
דדור
אכרי
(שמ)
ומק
מכרי
(א)
כעוד
עקרי
כמו
הנאן
הנאן
שקוד
לח
(לט)
שהת
המק
(מ)
במק
וקיש
(עדר)
עס
נאמ
בכל
וכן
תרגו
בימי
מחא
קשר
ודת
(ליח)
וגמ
המס